

Hun handjes maakten Philips



In mei is het 125 jaar geleden dat Philips werd opgericht. Annie van den Elsen (96) was een van de vele onmisbare 'lampenmeisjes'. Met pincet en ponsapparaat maakte ze als veertienjarige de gloednieuwe Bialita-lamp.

● Philips-medewerksters aan het werk in de lampenfabriek. foto Philips Company Archives

„Ik werkte 46 uur, zes dagen per week. Nee, niet achter de lopende band, maar aan een tafel met vijf meisjes waar de proeflampen voor grote orders werden gemaakt. Ik weet nog dat we de nieuwe lamp, de Bialita, moesten maken. Dat was heel precies werk, met een loep werkte ik. En met een pincet. Ik moest een spiraal door de oogjes halen en met mijn voet op een ponsapparaat drukken dat die oogjes dichtduwde.

Toen ik bij Philips begon bedroeg mijn weekloon vier gulden. Ieder jaar kwam daar een gulden bij. Die meisjes aan de lopende band kregen per stuk betaald. Ik kreeg per uur betaald en als ik mijn werk goed deed, kreeg ik er per uur een cent bij. Dat noemden ze de 'cent zwarte plus'. Bonus. Op een gegeven moment waren ze zo blij met me

dat ik wel twee cent per uur erbij kreeg.

Om twaalf uur ging de fluit en dan ging je naar huis om te eten. Lopend. Verder hadden we geen pauzes. Ik kan me niet herinneren dat er ooit gezongen werd. Het was gewoon hard werken, we kletsten soms met elkaar, maar niet veel. Er waren altijd bazen die je in de gaten hielden, die zich verscholen achter een pilaar en dan bijhielden hoe snel je werkte.

Toen ik trouwde – op mijn twintigste – kreeg ik mijn pensioen uitbetaald: zestig gulden. En daar deed Philips nog eens de helft bij voor vrouwelijke werknemers. Voor het eerst van mijn leven had ik toen een briefje van honderd gulden in mijn handen. Van het geld heb ik meubels gekocht.”

Meer op pagina 3

‘Popelen om bij Philips te werken’

Dankzij arbeidskrachten zoals Annie van den Elsen werd Philips een bedrijf van wereldformaat.

door **Annelies van der Wouden**
e-mail: redactie@ed.nl
EINDHOVEN.

Annie van den Elsen-Froschauer (vandaag 96 geworden) solliciteerde op haar veertiende verjaardag bij de lampenfabriek van Philips. Ze mocht meteen beginnen, er was werk genoeg. En ze deed ertoe, haar nauwkeurige manier van werken werd gezien en gewaardeerd. Ruim tachtig jaar later spreekt ze nog steeds met veel lof over Philips, behalve als het ontslag van haar vader ter sprake komt. „Dat was een rare streek, de manier waarop dat is gegaan heb ik nooit begrepen.”

**VAN DE
VOOR-
PAGINA**

Dankzij goedkope, nijvere arbeidskrachten zoals Annie kon Philips in de eerste helft van vorige eeuw uitgroeien tot een concern van wereldformaat. De meeste vrouwen van toen leven niet meer, maar Annie is een taaie en heeft een sterk gestel.

Annie's vader werd door Philips in 1920 van Oostenrijk naar Eindhoven gehaald. Hij werkte als glasblazer in Wenen en behoorde tot de besten in zijn vak. Samen met zijn vrouw en drie dochters kreeg hij een huis toegevoegd in de Vlierstraat, in het nieuwe Philipsdorp. Annie was toen negen maanden oud. „Ik was een nakomertje, het kleine zusje van twee oudere zussen.”

Haar ouders kwamen naar Eindhoven met het idee dat het tijdelijk zou zijn, vertelt Annie. „Na zijn pensioen wilde mijn vader terug. Thuis werd nooit Nederlands gesproken, mijn ouders spraken sowieso bijna geen Nederlands. We waren katholiek, maar we gingen nooit naar de kerk. Weet je wat de pastoor had

gezegd? Dat ‘die buitenlanders door de duivel bezeten waren’. Belachelijk. Dat had vast te maken met mijn vader, die in de Eerste Wereldoorlog in Italië had gevochten. Mijn ouders wilden in ieder geval niets meer met de kerk te maken hebben. Dus ik ging naar de neutrale Philipsschool”, vertelt Annie, „en dat vond ik heel leuk. Op de kleuterschool zaten we gezellig in groepjes, in plaats van in lange rijen zoals bij de nonnen. En er was een speeltuin waar je voor een dubbeltje per week mocht spelen.”

In Annie's herinneringen klinkt een zekere hardheid door. Er moest veel en er mocht weinig, klagen deed je niet en over gevoels werd nauwelijks gepraat. Die mentaliteit heeft haar duidelijk gevormd. Opperuimd zegt ze: „Ik wist niet beter, ik nam het zoals het kwam.” Zo werd ze in de derde klas ineens van school gehaald en voor negen maanden naar haar grootouders in Oostenrijk gestuurd. Om Duits te leren schrijven. „Veel weet ik daar niet meer van. Behalve dat ik bij terugkomst heel erge buikpijn had. Ik kreeg toen te horen dat ik me niet moest aanstellen. Het zou vanzelf overgaan. Totdat bleek dat ik een acute blindedarmontsteking had, kante boord was het. Kerst en oud en nieuw en mijn verjaardag heb ik in het ziekenhuis doorgebracht, de Philipsdokers waren heel aardig.”

Na haar herstel was er op de Philipsschool geen plek meer voor Annie. Alle klassen zaten vol. „Daardoor kwam ik in de vierde klas alsnog bij de nonnen terecht. Later, bij mijn trouwen, zou me dat nog goed van pas komen”, vertelt ze triomfantelijk, „want mijn schoonmoeder vond het maar niks dat ik ‘van zo wijd’ kwam, maar dankzij die nonnen wist ik wel wat er van



een katholiek meisje verwacht werd. En daar viel niets op aan te merken.”

Met dertien jaar kreeg Annie van haar moeder te horen: 'wie niet werkt krijgt ook geen zakgeld'. Dat was klare taal. En ook al mocht je officieel nog niet werken als dertienjarige, ging Annie aan de slag als hulp in de huishouding. Eerst bij de man van haar zus in Duitsland, later op een adres aan de Roostenlaan in Eindhoven. „Ik stond te popelen om bij Philips te gaan werken, maar dan moest je veertien zijn. Op mijn verjaardag heb ik mijn sollicitatiebrief geschreven. Ik mocht meteen beginnen.”

Begin 1939 kreeg Annie's vader

het bericht van Philips dat hij niet meer nodig was. „Alle oudere glasblazers werden vervangen door machines. Ze kregen ontslag en moesten hun huis uit, vrijwel meteen. Als mijn vader niet binnen zes weken vertrokken was, zou hij ook zijn recht op een verhuisvergoeding verspeelen. Mijn oudere zus heeft er toen voor gezorgd dat hij aan de slag kon op een scheepswerf in Mannheim. Achteraf heb ik me wel afgevraagd waarom dit zo moest gaan. Mijn vader was lid van de vakbond, die hadden misschien nog wel iets voor hem kunnen doen.”

Met het vertrek van haar ouders, had ook Annie geen woonruimte meer. „Frans en ik hadden



● Annie van den Elsen voelde zich bij Philips gewaardeerd. Op de zwartwitfoto's beelden uit de geschiedenis van Philips. Annie staat niet op deze foto's. foto's Kees Martens/Philips Company Archives

toen al verkeren, we hadden elkaar in de fabriek leren kennen. Frans leerde voor onderbaas en zou uiteindelijk voor de brandweer van Philips gaan werken. Zijn moeder stond toe dat ik twee nachten op de grond voor het bed van mijn schoonzuster mocht slapen. Daarna moest ik weg en heb ik negen maanden op een kamer in een pension in Hemelrijken ge woon d. Op 29 december 1939 zijn Frans en ik getrouwd, het feest was in de woonkeuken van mijn schoonouders. Ik mocht niet in het wit trouwen van mijn schoonmoeder, ze vond dat denk ik boven haar stand. Ik droeg een ve-lours-blauwe jurk en Frans een ge-huurd kostuum met hoge hoed. Ik

kan me herinneren dat hij mijn tranen van zijn hoed afveegde. Mijn ouders waren niet op mijn bruiloft. Pas zes jaar later – na de oorlog – kregen we weer contact.”

Als getrouwde vrouw mocht Annie niet meer werken. Om het gezinsinkomen aan te vullen hield ze tot begin jaren zestig pension aan huis. Ze kreeg drie kinderen, twee zonen en een dochter. Haar man overleed op 67-jarige leeftijd. Als het aan Annie ligt haalt ze de honderd. „Toen ik 92 was ben ik nog mee naar Duitsland gevlogen, in het zelfgebouwde vliegtuigje van mijn jongste zoon”, vertelt Annie, „een prachtige ervaring, maar nu hoeft dat niet meer hoor. Op mijn leeftijd.”

● ● ●
‘Mijn ouders wilden niets meer met de kerk te maken hebben. Dus ik ging naar de neutrale Philipsschool’